ถ้อยคำที่ใช้เป็นล้านวนในภาษายอนแก่น

นางสาว ประไพ เลิศรีระวิวัฒน์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2532

ISBN 974-576-668-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

015297

i11291745

Idiomatic Expressions in the Khon Kaen Dialect

Miss Prapai Lersteeravivat

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the degree of Master of Arts

Department of Thai

Graduate School

Chulalongkorn University

1989

ISBN 974-576-668-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษายอนแก่น
โดย	นางสาว ประไพ เลิศธีระวิวัฒน์
ภาควิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. นววรรณ พันธุเมธา
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชราภัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิชย์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. นววรรณ พันธุเมธา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ พุกผาสุข)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประไพ เลิศวิระวิวัฒน์ : ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น (IDIOMATIC EXPRESSIONS IN THE KHON KAEN DIALECT) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.นววรรณ พันธุเมธา และ ผศ.ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์, 182 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่นในแง่ของส่วนประกอบหน้าที่ ที่มาและความหมายของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่นอาจจะมีลักษณะส่วนประกอบเป็นคำหรือกลุ่มคำก็ได้ และเมื่อแบ่งประเภทของสำนวนเหล่านี้ตามหน้าที่ที่ปรากฏในประโยคจะได้เป็น 5 ชนิด คือ สำนวนนาม สำนวนคุณศัพท์ สำนวนกริยา สำนวนกริยาวิเศษณ์ และสำนวนบอกเวลา ส่วนผลการวิเคราะห์ที่มาของสำนวนนั้น พบว่าสำนวนเหล่านั้นมีที่มา 5 ลักษณะ คือ สำนวนที่มาจากการเปรียบเทียบกับสิ่งแวดล้อม สำนวนที่มาจากชีวิตความเป็นอยู่ สำนวนที่มาจากความเชื่อ สำนวนที่มาจากประวัติศาสตร์ และสำนวนที่มาจากวรรณกรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ภาษาไทย ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา ภาษาไทย

ปีการศึกษา 2531 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

PRAPAI LERSTEERAVIVAT : IDIOMATIC EXPRESSIONS IN THE KHON KAEN DIALECT. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. NAVAVAN BANDHUMEDHA, Ph.D. AND ASSIST. PROF. DUSDEPORN CHUMNIROKASANT, 182 PP.

This study investigates the components, functions, sources, and meaning of idiomatic expressions in the Khon Kaen dialect.

The study finds that these idiomatic expressions may be composed of words or phrases. When they occur in sentences, they may function as one word. They may be divided by their functions in a sentence into five types: noun expressions, adjectival expressions, verbal expressions, adverbial expressions and temporal expressions. It was found that these idiomatic expressions have five sources: figurative language pertaining to the environment, life style, beliefs, history and literary works.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ภาษาไทย ..... ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา ภาษาไทย .....

ปีการศึกษา 2531 ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้เพราะ รองศาสตราจารย์ ดร.นววรรณ พันธุเมธา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้ให้คำแนะนำ ความรู้ ความคิด ที่มีค่ายิ่ง ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จโดยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง ในความกรุณาของอาจารย์อย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ พูลผาสุข ที่ได้ช่วยกรุณาตรวจแนะนำและแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คุณแม่ อาจารย์ประพิมพร เลิศธีระวิวัฒน์ อาจารย์วิรยุทย มีพรหม อาจารย์โกวิทย์ บุณยะกาญจน และอาจารย์เบญจมาศ บุณยะกาญจน รวมทั้งพี่ ๆ น้อง ๆ และเพื่อน ๆ ทุกคนที่ได้สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือด้านกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ตลอดมา

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณพรศักดิ์ ยับมานิต ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดพิมพ์และจัดทำรูปเล่มให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ

กิตติกรรมประกาศ..... ฉ

บทที่

1 บทนำ..... 1

ความเป็นมาของปัญหา..... 1

ความมุ่งหมายของการวิจัย..... 1

ขอบเขตของการวิจัย..... 1

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย..... 2

วิธีดำเนินการวิจัย..... 2

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้..... 3

สัทอักษรที่ใช้แทนเสียงในภาษาขอนแก่น..... 5

เครื่องหมายที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้..... 10

2 ลักษณะส่วนประกอบของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น..... 11

1. สำนวนที่มีลักษณะส่วนประกอบเป็นคำ..... 11

1.1 สำนวนที่มีลักษณะเป็นคำเดี่ยว..... 11

1.2 สำนวนที่มีลักษณะเป็นคำประสม..... 13

1.3 สำนวนที่มีลักษณะเป็นคำสี่พยางค์..... 19

2. สำนวนที่มีส่วนประกอบเป็นกลุ่มคำ..... 27

2.1 สำนวนที่ประกอบด้วยคำ 2 คำ..... 27

2.2 สำนวนที่ประกอบด้วยคำ 3 คำ..... 34

2.3 สำนวนที่ประกอบด้วยคำ 4 คำ..... 47

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ หน้า

2.4 สำนวนที่ประกอบด้วยคำ 5 คำ 60

2.5 สำนวนที่ประกอบด้วยคำ 6 คำ 66

3. หน้าที่ของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาของแก่น..... 68

1. สำนวนนาม 68

2. สำนวนคุณศัพท์ 71

3. สำนวนกริยา 72

4. สำนวนกริยาวิเศษณ์ 73

5. สำนวนบอกเวลา 74

4. ที่มาของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาของแก่น..... 76

1. สำนวนที่มาจากการเปรียบเทียบกับสิ่งแวดล้อม 76

2. สำนวนที่มาจากชีวิตความเป็นอยู่ 83

3. สำนวนที่มาจากความเชื่อ 95

4. สำนวนที่มาจากประวัติศาสตร์ 97

5. สำนวนที่มาจากวรรณกรรม 97

5. สรุปและข้อเสนอแนะ..... 99

บรรณานุกรม 104

ภาคผนวก 107

ประวัติผู้เขียน 182